

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України **Шевченко Галини Павлівни**

на дисертаційне дослідження Жаровської Олени Петрівни «Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету», поданої на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія і методика виховання

Трагічні події в Україні, які пов'язані з агресією Росії, значно загострили проблему виховання патріотизму у підростаючих поколіннях, у дорослого населення, у студентської молоді. Доречно навести сьогодні слова Д. Кенеді, який говорив: "Не запитуй, що твоя Батьківщина може зробити для тебе, - запитай, що ти можеш зробити для своєї Батьківщини". Кожна історична епоха формувала духовно-моральні ідеали людини-патріота, здатного до праці на благо рідної землі, здатного до її захисту, до самопожертви. Ідеалом людини вважався громадянин, який володів багатством духовної культури, пов'язував особистісні інтереси з державними, захищав моральні устої держави. Тож актуальність теми дисертаційного дослідження Жаровської Олени Петрівни безперечна.

У дисертації чітко визначено категоріальний апарат дослідження і у відповідності до висунутих завдань побудована логіка дослідження, яке представлено у вигляді трьох розділів – теоретичного, діагностичного та експериментального, висновків до кожного розділу, списку використаних джерел, який складає 328 найменувань та 10 додатків.

Цінність будь-якої дисертації визначається науковою новизною дослідження. Авторка зазначає, що вперше нею теоретично обґрунтовані педагогічні умови патріотичного виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету (використання виховного потенціалу навчальних предметів з метою патріотичного виховання студентів; залучення студентської молоді до участі у соціально-значимих проектах патріотичного спрямування; активне вивчення майбутніми учителями національно-культурної спадщини українського народу); розроблено модель

патріотичного виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету. Розкрито сутність і зміст патріотичного виховання студентів, визначено критерії і показники патріотичної вихованості студентів педагогічного університету.

Звертає на себе увагу і практична спрямованість результатів дослідження, що проявилася у розробці і виборі комплексу різнобарвних методів і методик, які сприяють ефективному вирішенню проблеми формування у студентської молоді (майбутніх учителів) патріотичної вихованості, яка є своєрідним фундаментом активного дієвого патріотизму. Власне, дисертантка стверджує думку, що любов до Батьківщини, освячена віковою спадщиною, релігійними чи народними традиціями, героїчними сторінками, літературою, наукою, мистецтвом, як і будь-яка любов, не предмет для самозаспокоєння. Діяльнісна, жива любов виражається в повсякденній копіткій, важкій праці, а часом монотонній і нудній роботі, виявляється в бажанні приносити користь, використовувати своє покликання так, щоб сприяти процвітанню Батьківщини, піклуючись про підвищення матеріального й духовного добробуту, удосконалюючи свою школу, університет, село, місто, державний лад.

Аналіз теоретичного розділу, який присвячений розкриттю патріотичного виховання майбутніх учителів як філософська, соціальна та психологічна проблема свідчить про глибокі знання дисертантки у галузі патріотичного виховання і здібність до критичного аналізу значної кількості наукової літератури. Це дало їй можливість визначити ціннісні основи процесу формування патріотичного виховання у студентів педагогічного університету з урахуванням сучасного стану і тенденцій розвитку професійної освіти.

Цінним в дослідженні є здібність авторки висловлювати своє бачення процесу патріотичного виховання у вищій школі як цілісної педагогічної системи, що формує культурні фактори та механізми, його характерні особливості у складній сукупності полікультурних чинників, процесів і соціокультурного середовища.

Заслуговує на схвалення і те, що Жаровська Олена Петрівна, аналізуючи різні підходи щодо патріотичного виховання, переконливо обґрунтовує наукову доцільність власної позиції стосовно необхідності

виокремити його суттєві риси. Так, предметом її аналізу є категорії: національна ідея; національна культура; рідна мова; історія народу і держави; самовизначення; категорія Батьківщини, феномени Майдану та Небесної сотні. Результатом патріотичного виховання є формування нового образу людини-патріота України, що діє на основі національних та європейських цінностей: поваги до національних символів; участі у громадсько-політичному житті країни; верховенства права; толерантного ставлення до цінностей і переконань представників іншої культури, готовності захищати суверенітет і територіальну цілісність України.

З достатньо виваженою науковою аргументованістю дисертантка розкрила один із найбільш ефективних шляхів формування патріотичної вихованості, як цінності, створення інтерактивного освітньо-виховного середовища, де студенти виявляють себе як громадяни й патріоти, гармонійно проходять рівні самоідентифікації й інтеріоризації цінностей патріотизму. В межах освітнього закладу створюється середовище, що формує патріотичну позицію студентів. Результатом патріотичного виховання студентів педагогічного університету автором було визначено категорію патріотичної вихованості майбутніх учителів.

Для проведення діагностики патріотичної вихованості майбутніх педагогів дисертанткою визначені критерії, показники та рівні патріотичної вихованості майбутніх учителів, що дозволило їй представити сучасний стан патріотичного виховання студентів.

Оцінка патріотичної вихованості та експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов патріотичного виховання студентів здійснювалась в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету у процесі формувального експерименту. Для цього проводилося спостереження, анкетування, тестування студентів, спеціальні методики діагностики компонентів патріотичної вихованості, враховувалися результати поточного та міжсесійного контролю. Ефективність запропонованих педагогічних умов доводилася методами математичної статистики.

Матеріали трьох розділів дисертації, висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки відкривають перед нами ґрунтовну та широкоаспектну картину сучасного стану, тенденції та перспективи патріотичного виховання студентів педагогічних університетів.

Оцінюючи позитивно виконане дослідження, його беззаперечну теоретичну і практичну значущість, слід висловити певні міркування у дискусійному форматі.

1. На наш погляд, у тексті дисертації порушується логіка викладу матеріалу. В різних розділах авторка повертається до визначення сутності патріотичного виховання. Навряд чи, на наш погляд, доцільно вибрані показники результативності патріотичного виховання (практично-результативний). Їх занадто багато (11 показників с. 122).

2. Представлена модель патріотичного виховання студентів в умовах освітньо-виховного середовища педагогічного університету надзвичайно важко сприймається як цілісна, завершена побудова надзвичайно складного виховного процесу. Вона не являє собою яскраво скомпонованої системної структури (с.100-121). Хоча на с. 122 модель представлена в рисунку, яку б треба було б подати раніше і всебічно прокоментувати.

3. Теоретико-методологічний блок розробленої дисертанткою моделі патріотичного виховання студентів в умовах освітньо-виховного середовища педагогічного університету включає низку підходів, серед яких аксіологічний і ціннісний. Невідомо, чим же вони відрізняються.

4. Обґрунтовуючи педагогічні умови патріотичного виховання майбутніх учителів у розділі 3.2, навряд чи доцільно було розписувати пояснення поняття "умова". Ця категорія вже не потребує пояснень. Це стосується і тлумачення "проект" (с. 136).

5. У підрозділі 1.2. представлений різнобічний аналіз освітньо-виховного середовища, проте доцільно було б більш детально зупинитися на культурному просторі університету, художньо-естетичному середовищі, які відіграють виключно значущу роль у вихованні педагога-патріота. Адже, патріотизм – це перш за все, самовіддана праця, яка спрямована на процвітання студентської групи (намагання бути першими в навчанні, в спорті, в художній самодіяльності), естетичне оформлення студентської

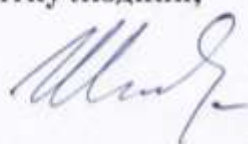
аудиторії, студентського гуртожитку, студентського парку тощо. Дієвий патріотизм студентства є основою розквіту навчального закладу і запорукою виховання патріотизму у школярів в процесі майбутньої активної педагогічної діяльності.

Проте ці висловлені міркування не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Автореферат дисертації та публікації автора відображають основний зміст дисертації. На основі всебічного аналізу дисертаційного дослідження слід зазначити, що дисертація за своїм змістом, рівнем новизни, теоретичним й практичним значенням одержаних результатів відповідає вимогам п.п. 11, 12, 13 і 14 „Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", що дає підстави для присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук Жаровській Олені Петрівні за спеціальністю 13.00.07– теорія і методика виховання.

Доктор педагогічних наук, професор,
член-кореспондент НАПН України, директор науково-
дослідного інституту духовного розвитку людини,
завідувач кафедри педагогіки

Г.П. Шевченко

Власноручний підпис
стверджую
Начальник загального відділу
Національної академії педагогічних
наук України

Шевченко Г.П.

Орбан /Кривоніс С.О./